
ПРИКАЗИ КЊИГА

Др Весна Поповић и Мр Бранко Катић

" УВОЗНА ЗАШТИТА И ПОДРШКА ИЗВОЗУ ПОЉОПРИВРЕДЕ
СРБИЈЕ У ПРОЦЕСУ ПРИСТУПАЊА СТО И ЕУ "

Издавач: Институт за економику пољопривреде, Београд, 2007, 218 страна

У издању Института за економику пољопривреде-Београд, почетком 2007. године изашла је монографија «УВОЗНА ЗАШТИТА И ПОДРШКА ИЗВОЗУ ПОЉОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ У ПРОЦЕСУ ПРИСТУПАЊА СТО И ЕУ», чији су аутори Др Весна Поповић и Мр Бранко Катић. Ова обимна монографија (218 страна са анексима-табелама, формат Б5), изложена је, поред Предговора и Закључних разматрања, у пет посебних аналитичких поглавља, у којима се свеобухватно и врло детаљно разматрају комплексна питања економске и аграрне политике, која ће суштински утицати на будућност аграрног и руралног развоја Србије.

Овде се заправо детаљно анализирају специфични унутрашњи и спољни услови и ограничења у којима су започета и паралелно теку два, за пољопривреду и укупну економију Србије, изузетно значајна паралелна процеса–преговори о приступању Светској трговинској организацији (СТО) и придруживању Европској унији (ЕУ). Преговори Србије са СТО отпочели су фебруара 2005. године, подношењем захтева Генералном савету СТО за одвојени пријем Србије у СТО и интензивирани подношењем Меморандума о спољнотрговинском режиму о приступању СТО. С друге стране, Савет министара ЕУ, почетком октобра исте године, одобрио је почетак преговора о закључивању Споразума о стабилизацији и придруживању ЕУ. Аутори полазе од премисе да пуноправно укључивање у међународне организације и институције, са посебним тежиштем на укључивање у СТО и ЕУ, представља један од приоритетних економско-развојних и политичких циљева Републике Србије.

Досадашња искуства су показала да се у оваквим преговорима најтеже долази до усаглашених решења управо у области пољопривреде. То је узроковано низом биотехнолошких, производно-структурних, економско-тржишних, али и социјално-политичких специфичности пољопривреде, због чега је, последично, овај сектор "високо осетљив" не само са аспекта

либерализације увозне заштите, него и са аспекта интерних субвенција и директне подршке извозу аграрних производа.

Аутори монографије су се прихватили подухвата да аналитички детаљно сагледају управо ова два комплексна питања - увозна заштита и извозни подстицаји пољопривреде, с намером да понуде поуздану аналитичко-документациону основу и одговарајуће препоруке за формулисање конкретних националних одлука у овим областима. Стога су приступили свеобухватној анализи, првенствено институционалних услова међународног окружења (захтева СТО и ЕУ), споразума о слободној трговини са земљама у региону, Споразума о аутономним трговинским мерама са ЕУ, затим анализи важеће законске спољнотрговинске регулативе, царинских тарифа изабраних земаља у окружењу и ЕУ и регионалних искустава у припреми споразума о стабилизацији и придруживању са ЕУ, као и анализи извозно/увозних токова, обрачуна обима извозних субвенција и, на крају, комплексној анализи нивоа конкурентности по појединим секторима пољопривреде.

У поглављу II ДОХА РУНДА СТО ПРЕГОВОРА, разматра се ток ових преговора у сектору пољопривреде, посебно са аспекта увозног приступа који је регулисан Споразумом о пољопривреди (тарифе, тарифне квоте, управљање тарифним квотама, заштитна клаузула) и даје посебан осврт на економије у транзицији и нове чланице. Такође се ови преговори детаљно разматају и са аспекта извозних субвенција пољопривреде (директне извозне субвенције, извозни кредити, извозне гаранције и осигурање извоза, помоћ у храни, државна извозна трговинска предузећа, извозна ограничења). Разматрања у овом поглављу омогућавају сагледавање сложености укупне проблематике преговора у оквиру СТО, посебно преговора у области пољопривреде, које иначе карактеришу спори помаци и чести застоји.

Поглавље III СТРУКТУРА ТАРИФНЕ ЗАШТИТЕ У СЕКТОРУ ПОЉОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ, посвећено је детаљној анализи целокупне регулативе у овој области: Закон о спољнотрговинском пословању, Одлука о разврставању робе на облике извоза и увоза, Закон о посебној дажбини при увозу пољопривредних и прехрамбених производа, Одлука о висини посебних дажбина при увозу пољопривредних и прехрамбених производа, Закон о девизном пословању, Царински закон, Одлука о сезонским царинским стопама на увоз одређених пољопривредних производа, Закон о царинској тарифи, Царинска тарифа. Поред анализе институционалних решења и оцене токова и нивоа либерализације спољнотрговинских режима, овде су изведене и прецизне рачунице о висини просечне царинске заштите по свим главама хармонизоване

царинске тарифе(1-24) односно по тарифним ставовима из прве 24 главе које се односе на пољопривреду.

У поглављу IV НИВО ТАРИФНЕ ЗАШТИТЕ И МОДАЛИТЕТИ ТРГОВИНСКИХ ПРЕФЕРЕНЦИЈАЛА У СЕКТОРУ ПОЉОПРИВРЕДЕ, полазећи од опредељења СТО да се увозна заштита хармонизује исказивањем преко ad valorem тарифа, компаративно се анализирају ниво и структура увозне заштите (преко тарифних еквивалената) између Србије и ЕУ. Затим се анализирају циљеви и ефекти седам важећих билатералних споразума о слободној трговини које је Србија(СРЈ/СЦГ) закључила у оквиру Пакта стабилности ЈИЕ, у којима су(иако на истим принципима и у стандардизованој форми) примењени различити модалитети либерализације аграрног тржишта. Посебно се анализирају Споразум са Руском Федерацијом и Споразум о аутономним трговинским мерама ЕУ. Разматрана су и нека решења из Споразума о стабилизацији и придруживању Хрватске и ЕУ, која могу бити коришћена у преговорима Србије и ЕУ.

Пето поглавље СПОЉНОТРГОВИНСКА РАЗМЕНА И ПОДРШКА ИЗВОЗУ У ПОЉОПРИВРЕДИ СРБИЈЕ, представља врло занимљиву и корисну анализу спољнотрговинске размене пољопривреде и прехранбене индустрије у периоду 2001-2005. године, при чему се детаљније анализирају извозно-увозни токови и степен концентрације извоза и увоза пољопривреде и прехранбене индустрије, са употребљивим налазима и констатацијама (нпр. само 69 производа се јавља у извозу а да исти нису и увожени; 279 производа је само увожено а да истих нема у извозу, итд). Посебно се анализира систем подстицаја извоза пољопривредних и прехранбених производа, односно обрачун нивоа извозних субвенција у сектору пољопривреде, указујући на значајне разлике зависно од извора података.

У поглављу VI КОНКУРЕНТНОСТ ПОЉОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ, (које је и најобимније-око 70 страна), извршена је комплексна анализа "осетљивости" сектора пољопривреде у условима неминовне либерализације, и то за десет значајнијих линија/група производа: говедарство, овчарство, свињарство, живинарство, жита и производи од жита, уље и шећер, повртарство, воћарство, вино и дуван. Аутори с правом полазе од става да се либерализација домаћег тржишта може извршити на више начина, те да изабрани модел либерализације мора бити у складу са предностима односно недостацима производа/групе/сектора производа, спољно-трговинским билансом одређеног производа или хомогене групе (исте карактеристике за више производа, супститутиван карактер, сличан спољно-трговински биланс, сличан социјални ефекат на ширу заједницу), тренутним и потенцијалним

нивоом конкурентности и другим факторима битним за креирање оптималног нивоа увозне заштите. Стога је овде, на основу сагледавања свих наведених фактора, разматрано **пет могућих модела либерализације** домаћег тржишта, који би били примењени на све пољопривредно-прехрамбене производе из ЕУ, и то: (1) интензивна либерализација, (2) интензивна у корацима (фазна) либерализација, (3) прогресиван модел либерализације, (4) одложен модел либерализације и (5) одложен у корацима (фазни) модел либерализације. Суштински квалитет разматрања у овом поглављу чине конкретне, добро аргументоване и врло употребљиве препоруке о начину и динамици либерализације тржишта за готово све пољопривредне и прехрамбене производе.

Аутори су, у **ЗАКЉУЧНИМ РАЗМАТРАЊИМА**, на основу свеобухватних анализа у овој монографији, формулисали конкретне ставове, препоруке и сценарије за доношење стратешких одлука које се односе на либерализацију аграрног тржишта, значајних за остваривање приоритетних циљева Србије у овој области - приступању СТО и придруживању ЕУ: у преговорима о прикључењу Србије СТО, дефинисање Листе концесија ускладити са обавезама из започетих преговора о Споразуму о стабилизацији и придруживању са ЕУ и обратно; узети у обзир да ће пољопривреда ЕУ и даље бити заштићена релативно високим царинским стопама; да ће у оквиру асиметричног приступа бити дозвољен преференцијални приступ пољопривредним производима пореклом из Србије тржишту ЕУ (са изузетком неколико производа за које су одређене квоте – јунеће месо, шећер и вино); да ће Србија за известан број производа који се увозе из ЕУ примењивати снижене прелевмане (50% до 80% нивоа на увоз из трећих земаља). Наглашавају да Србија може да прихвати само поступну либерализацију, уз уобичајену поделу производа на три групе: неосетљиве, мање осетљиве и посебно осетљиве. У дефинисању прве групе, тзв. неосетљивих производа, код којих се царине и друге дажбине истог дејства укидају даном ступања на снагу Споразума, Србија ће имати највише могућности да одговори захтевима за либерализацијом, јер ту су: производи које не увозимо; производи са најнижим степеном постојеће заштите (стопа од 1-3 %); производи које извозимо а не увозимо; производи код којих је степен заштите у Србији нижи него у ЕУ ; производи које увозимо а не производе се у Србији; неки производи значајни за процес репродукције (приплодна грла, дефицитарна семенска роба и сл.). У другу групу, тзв. мање осетљивих производа, спадали би производи код којих ће се либерализација остваривати постепено, водећи рачуна да рок буде што дужи, до пред само укључење у ЕУ, уз могућност увођења квота. Одабир ових производа захтева веома пажљиву анализу. Трећа група, тзв. осетљивих

производа, обухватала би производе који носе највећи допринос пољопривреде и прерађивачке индустрије укупном БДП, основ су доходне стабилности произвођача и прехранбене сигурности становништва, и за њих би свакако требало увести режим квота уз постепено снижавање царинске заштите.

На основу анализа у овој монографији проистиче општи закључак да нагла либерализација увозне заштите пољопривреде није прихватљива, јер би била погубна за цео сектор, посебно за поједине гране (нарочито сточарство), као што ни несразмерна заштита није прихватљива (за партнере са којима се преговара, а дугорочно и за наше тржиште). Неопходна је доступност у добро (оптимално) одмереном временском периоду, у коме би се са повећањем ефикасности постепено смањивао степен заштите, односно повећавао степен либерализације домаћег аграрног тржишта. Стога ће заштита пољопривреде Србије базирати на тарифним стопама и увозним квотама, уз могућност комбиновања нивоа и динамике, као што је такав приступ био примењен и код других држава/наших суседа у преговорима за закључивање споразума о стабилизацији и придруживању и прикључивање СТО.

У политици прилагођавања политике подстицања аграрног извоза, имајући у виду важеће аутономне трговинске олакшице ЕУ на увоз из Србије; регионалну оријентацију и спољнотрговинску и конкурентску позицију у извозу субвенционисаних производа; важећу административну шему обрачуна извозних субвенција и, нарочито, одлуку VI Министарске конференције СТО (децембра 2005.) о утврђивању рока за укидање извозних субвенција до краја 2013. године - треба приступити постепеној елиминацији извозних субвенција у прелазном периоду и преусмеравању средстава за ове намене у подршку инфраструктури, едукацији, тржишној промоцији и маркетингу пољопривредних производа, чиме ће се индиректно оснажити извозни потенцијал пољопривреде.

Истраживања и свеобухватне анализе комплексних питања економске и аграрне политике изложене у овој монографији, као и њихови резултати саопштени у форми ставова, препорука и сценарија за доношење стратешких одлука о модалитетима либерализације аграрног тржишта, у оквиру два паралелна, за пољопривреду и укупну економију Србије изузетно значајна процеса–преговори о приступању СТО и придруживању ЕУ, чине ову монографију једним од најквалитетније припремљених аналитичких докумената који су, на тему реформи система увозне заштите и либерализације спољнотрговинских режима, припремљених код нас последњих година. Монографија представља не само поуздану аналитичко-документациону основу, него и инструктивни образац за

конципирање конкретних мера и избор одговарајућих сценарија реформи у овим секторима. Колико је овако детаљан (у неким деловима чак непотребно екстензиван) аналитички материјал недостајао, могу посведочити личним искуством својевремено главног преговарача за пољопривреду у припреми споразума о слободној трговини које је Србија (СРЈ/СЦГ) закључила са девет земаља у оквиру Пакта стабилности ЈИЕ, у којима су (иако припремани на истим принципима и у стандардизованој форми) примењени различити модалитети либерализације аграрног тржишта (уосталом као и каснији модел споразума ЦЕФТА који је и настао на искуству из поменутих споразума), а који се очекују као решења и у споразуму о стабилизацији и придруживању са ЕУ, као и у процесу приступања СТО.

Због свега напред наведеног, а првенствено због њене практичне употребљивости у процесу преговора о приступању СТО и придруживању ЕУ, ова монографија несумњиво заслужује посебну пажњу. Нарочито је значајно што ће резултати овог свеобухватног истраживања, једног неспорно врло осетљивог сегмента аграрне и укупне економске политике, бити доступни не само надлежним државним органима који ће учествовати у тим процесима преговарања (који ће вероватно обележити блиску будућност Србије), него и најширој стручној јавности – менаџерима у привредним друштвима, аналитичарима у институтима, коморама и министарствима, као и наставницима и студентима на високошколским установама, дакле свима који се баве проучавањем (неизвесне) европске будућности Србије.

Др Милан Р. Милановић,
редовни професор Мегатренд универзитета, Београд